

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук Рудика Миколи Миколайовича на дисертацію Германова Сергія Андрійовича «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Запобігання кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту є проблемою, актуалізованою низкою стратегічних та концептуальних документів. Це зумовлено потребою у посиленні правового захисту транспортної інфраструктури взагалі та безпеки дорожнього руху зокрема. Водночас аналіз праць учених надає підставу для констатації, що у більшості випадків поза увагою науковців у цій площині залишається проблема протидії випадкам незаконного заволодіння транспортними засобами, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 289 Кримінального кодексу України. Особливо важливою ця проблема стає у випадках, коли таке суспільно небезпечне діяння вчиняється неповнолітніми особами або за участі неповнолітніх осіб.

Вивчення статистичної звітності правоохоронних та судових органів надає підставу для констатації, що кількість випадків незаконного заволодіння транспортними засобами неповнолітніми особами має негативну тенденцію до зростання. Така ситуація може призвести до інтенсифікації низки криміногенних загроз щодо кримінальних правопорушень проти власності та кримінально протиправної діяльності неповнолітніх осіб. Вказане свідчить про існування нагальної потреби в удосконаленні кримінально-правових та кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 289 КК України як взагалі, так і у випадках, коли вони вчиняються неповнолітніми особами.

Розгляд чинної редакції ст. 289 КК України дозволяє стверджувати про її неактуальність та часткову рудиментарність, як в частині форм реалізації об'єктивної сторони, так і в частині видів та розмірів покарань, визначених у санкції. За таких умов більш ефективними є кримінологічні заходи, які можуть включати в себе комплексний інструментарій, здатний здійснити позитивний вплив на кількісно-якісну характеристику таких протиправних діянь.

Таким чином, із урахуванням наведеного вище, а також відсутності актуальних праць, присвячених цій тематиці, дисертаційне дослідження, підготовлене Сергієм Андрійовичем Германовим видається актуальним та своєчасним.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що дослідження проведено відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027, затвердженого Указом Президента від 11 травня 2023 року № 273/2023, Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р., Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року №695.

Тема дисертаційного дослідження обрана в межах пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.2024 № 476; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої Наказом МВС України від 11.06.2020 № 454; Тематики наукових досліджень і науково-

технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки, затвердженої Наказом МВС України від 21.05.2024 № 326; Плану наукової роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2024 рік, затвердженого наказом МВС України від 28 грудня 2023 року № 1082. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної теми Донецького юридичного інституту МВС України «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» на 2020-2024 рр. (номер державної реєстрації 0120U105580).

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України. Список використаних джерел складає 192 найменування. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати.

Обґрунтованим є твердження автора про те, що під детермінантами незаконного заволодіння неповнолітніми транспортними засобами необхідно розуміти кореляційно-причинний та умовно-наслідковий комплекс, яким обумовлено формування особи неповнолітнього кримінального правопорушника, суб'єктивної сторони, а також створення об'єктивних умов, необхідних та достатніх для виникнення кримінально протиправного умислу, спрямованого на незаконне заволодіння транспортними засобами.

Заслугує на підтримку позиція щодо того, що нормативні фактори соціальної обумовленості кримінально-правової заборони на незаконне заволодіння транспортним засобом безпосередньо пов'язані із необхідністю посилення спроможності відповідних законодавчих актів регулювати суспільні відносини у сфері дорожнього руху та його безпеки.

Цікавим є висновок з приводу того, що відсутність кореляції між нормою кримінального права та іншими законодавчими актами у цій безпеки дорожнього руху знижує практичну дієвість та ефективність кримінального законодавства, більше того, неправильне визначення безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення часто має наслідком визначення санкцій, неспроможних забезпечувати здатність кримінального закону запобігати суспільно небезпечним діям.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях зарахованих за темою дисертації. Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до аналізу кримінально-правових та кримінологічних проблем. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висуваються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. В дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, заснованих на діалектичному підході та обраних відповідно до мети та завдань дисертації. За допомоги загальнонаукових методів в роботі розглянуто та уточнено загальний зміст концептуальних питань запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, вчиненому неповнолітніми особами.

Спеціально-наукові методи правової науки було використано з метою надання диференційованої та поглибленої оцінки об'єкту та предмету дослідження, а саме: історико-правовий метод надав можливість розглянути розвиток кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортними засобами; логіко-семантичний та формально-логічний методи – для аналізу понятійно-категоріального апарату, визначення особливостей організаційно-правових засад запобігання незаконному

заволодінню транспортними засобами, вчиненому неповнолітніми особами; метод структурно-функціонального аналізу – для дослідження особливостей використання заходів запобігання у правоохоронній діяльності щодо здійснення кримінальних проваджень, розпочатих за фактами незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми особами; догматичний – для аналізу кримінологічної характеристики незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми особами; метод контент-аналізу дав змогу опрацювати матеріали судової практики за окремими ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України; метод системного аналізу дозволив охарактеризувати прогалини національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх за незаконне заволодіння транспортними засобами; статистичний метод дозволив проаналізувати зібрані емпіричні дані, а також офіційну статистичну звітність.

Дисертант здійснив своє дослідження спираючись на емпіричну базу, яка включає в себе результати вивчення матеріалів 196 кримінальних проваджень (за 2019–2024 рр.) за ст. 289 КК України; статистичні та аналітичні дані Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України; слідча, прокурорська та судова практика.

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах автора з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах, що в цілому свідчить про належний рівень її апробації. Основні положення та результати дисертації відображено у семи наукових публікаціях, серед яких 3 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 1 стаття - у виданні, проіндексованому у наукометричній базі Web of Science Core Collection, 3 тез доповідей на всеукраїнських науково-практичних заходах. Аналіз змісту роботи

дозволяє, в цілому, позитивно оцінити структуру дослідження, вона достатньо повно розкриває мету та поставлені задачі, які знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у: *законотворчій діяльності* – під час удосконалення законодавчих та інших нормативно-правових щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, а також суспільно небезпечних діянь проти власності; *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення теоретико-прикладних та правових проблем протидії кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, суспільно небезпечним діянням проти власності та злочинності неповнолітніх в Україні (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 02.07.2024); *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки науково-практичних, науково-методичних та методичних рекомендацій, цільових програм (планів) та стратегій з питань протидії кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту, суспільно небезпечним діянням проти власності та злочинності неповнолітніх в Україні; *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних комплексів з кримінального права та кримінології, а також у системі підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів України (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 02.07.2024).

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Під час підготовки дисертаційного дослідження автором дотримано вимоги академічної доброчесності.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Германова Сергія Андрійовича «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики задачі.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Одним із заходів загальносоціального запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 289 КК України вчиненому неповнолітніми автор пропонує налагодження процедури комплексного дослідження автотранспортних засобів та реєстраційних документів, що їх супроводжують Експертною службою під час переоформлення транспорту. Водночас не у повній мірі зрозуміло, як саме запропоноване має вплинути на кримінологічну ситуацію в частині незаконного заволодіння транспортними засобами.

2. Під час розгляду спеціально-кримінологічних заходів запобігання було б доцільним приділити більш зосереджену увагу удосконаленню діяльності правоохоронних органів у сфері протидії незаконному заволодінню транспортними засобами.

3. Автор вважає за доцільне удосконалити інститут пробації, що надасть можливість забезпечити індивідуальний підхід до формування системи перевиховання неповнолітнього кримінального правопорушника. Під час захисту на цьому питанні доцільно зупинитись більш детально та пояснити, як саме має бути удосконалено вказаний інститут.

Водночас, наведене не впливає на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження С.А. Германова, а є лише спробою запросити автора до наукової дискусії.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Германова Сергія Андрійовича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми» відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 44 від 12.01.2022 р., а саме: є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняється неповнолітніми, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – Германов Сергій Андрійович - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент –

**Старший викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук**

Микола РУДИК